

EGY UNG-VIDÉKI MAGYAR FALU (KAPOSKELECSÉNY) KÜLSŐ ÉS BELSŐ KAPCSOLATRENDSZERE

ÖRSI JULIANNA

1. A község földrajzi elhelyezkedése, főbb jellemzői

Tanulmányunk egy szlovákiai magyar település társadalomrajzának egy szeletét mutatja be. A vizsgált falu 1920-ig Ung vármegye Nagykaposi járásához tartozott. A Nagykaposi járás 1960-ig fennállt, de már a csehszlovák közigazgatási rendbe betago-
lódva. Utána a Töketeresbesi járásba sorolták. Jelenleg (1996-tól) a Kassai kerület Nagymihályi járásába tartozik. Kaposkelecsénynek 2001-ben 806 lakosa volt: 595 magyar, 154 cigány és 57 szlovák. Felekezeti megoszlás szerint református: 500, római katolikus: 175, görög katolikus: 95, evangélikus: 2, pravoszláv: 1, Jehova tanúi: 1.¹

A mai Kaposkelecsény (Kapušíanske Kl'áčany) a szlovákiai Nagykapos közelében fekvő település, amely a 19–20. század fordulóján még három falut jelentett: Magyarmocsár, Ungnyarád és Kelecsény.

A 19. század közepén Mocsár magyar falu volt Ung megyében, Ungvártól délnyugatra. 204 református, 57 római katolikus, 19 görög katolikus, 6 zsidó vallású lakta. A 12 jobbágytelek mellett az uradalmi birtok földesura a kincstár volt. Nagy kiterjedésű erdeje mintegy 60 család megélhetését segítette (Fényes 1851: 107.). Nyarád ugyancsak Ung megye magyar falva volt Dobóruszka közelében. Lakói többségét a 158 református jelentette. Templomos hely volt. A felekezeti sokszínűséget tükrözi, hogy 22 római katolikus, 19 görög katolikus és 6 zsidó is lakott a faluban a 19. század közepén. Földesura Kövy Sándor örökösei voltak. Jobbágy lakói 1768-ban megváltották magukat a földesúri fennhatóság alól. A postaállomása Ungváron volt (Fényes 1851. 147.; D. Varga 2003. 128.). Kelecsényt már a 19. század közepén is vegyes nemzetiségű és vallású faluként tartották nyilván. A szintén Dobóruszka közelében fekvő településen magyarok és oroszok (ruszinok) laktak. A reformátusok (156 fő) mellett jelentős volt a római katolikusok (102 fő) és a görög katolikusok (93 fő) száma is. Ez utóbbiak közé elsősorban a ruszinok (rutének) tartoztak. 8 evangélikust és 15 zsidót is számon tartottak. Földesura Barkóczy gróf volt (Fényes 1851. 195.).

1907-ben a Nagykaposi körjegyzőséghez hét település tartozott: Nagykapos, Kiskapos, Ungcsepely, Mocsár, Ungnyarád, Magyarkelecsény, Veskócz. „1904-ben összesen 3300 lakosa volt a körjegyzőségnek, amelyből 1200-an voltak adófizetők” – írja Géczy Lajos (2006. 25.). Ezekben az években Nagykaposba beolvasztották Kiskapost, Ungcsepelyt és Veskóczot is. Így önálló településként Magyarmocsár, Ungnyarád és Kelecsény élte tovább az életét.

A 19–20. század fordulóján a községnyilvántartások a következő adatokat tartalmazták a három falu lakosairól: Mocsár (1877): „Ung v. megye, kaposi járás, 50 ház,

¹ <http://kelecseny.mindenkilapja.hu>

351 lakos, magyar, református, Bés, rkat. Dobóruszka; 1699 katasztrális hold.” (Helységnévtár 1877. 588.). Mocsár (1895): „Ung v. megye, kaposi járás, 314 lakos. Anyakönyvi hivatal: Nagy Kapos. (Helységnévtár 1895: 466.) Nyarád (1877): „Ung v. megye, kaposi járás, 39 ház, 205 lakos, magyar, református, 605 katasztrális hold.” (Helységnévtár 1877. 622.): Nyarád (1895): „Ung v. megye, kaposi járás, 218 lakos. Anyakönyvi hivatal: Nagy Kapos.” (Helységnévtár 1895. 495.). Kelecsény (1877): „Ung v. megye, kaposi járás, 69 ház, 425 lakos, magyar, ruthén, r. kath. Dobó-Ruszka, g. kath. Iosztancs (Helységnévtár 1877: 417.). Kelecsény (1895): „Ung v. megye, kaposi járás, 390 lakos. Anyakönyvi hivatal: Nagy Kapos (Helységnévtár 1895. 380.).

Anélkül, hogy elmélyednénk a falvak korábbi történelmében, lapozzuk fel Kaposkelecsény községi krónikáját, amelyet 1958–1986 között Vaszi László helyi iskolaigazgató vezetett – mint a község lakosai számára is hozzáférhető forrást (*Krónika*). „A község lakóinak száma az 1980-as népszámlálás alapján 889 fő. Ebből 878 magyar és 11 szlovák származású. 1985-ben a faluban 11 gyermek született. Ebből 6 cigány származású. A törvényes házasságkötések száma 12. Meghalt 11 személy, 7 nő és 4 férfi. Elköltözött a községből Lakatos Ferenc cigány származású polgár” – jegyzi fel a krónikaíró. Forrásunk földrajzilag is elhelyezi a települést. Érdemes hangsúlyoznunk, hogy a 20. század közepén a Szovjetunióval (ma Ukrajnával) határos területen fekszik. Szomszédai: Dobóruszka, Nagykapos, Veskóc, Budaháza és Nagyszelmenc, azaz Ung-vidéki települések. A járási székhely 1960-ig Nagykapos volt. Földrajzi adottságai – szántó, rét, legelő – a szántóföldi növénytermesztésnek, a zöldségtermesztésnek és az állattartásnak kedveznek. Vize a Latorca. Erdő csak Mocsár határában található. A lakosság 95%-a a mezőgazdaságból él. A nagy gazdasági világválság idején többen Amerikában próbáltak szerencsét. 1950-ben lakóinak száma 839 fő, amelyből 122 cigány. Három értelmiségit (egy jogász, két református pap) tartottak nyilván, aki innen származott. Korábban Ungvár volt a terület gazdasági és közigazgatási központja, amely azonban a második világháború után a Szovjetunióhoz került. Érdemes megjegyezni, hogy 1939-ig Ungvár lett a Kárpátaljai Autonóm Tartomány székhelye (Gréczy 2006. 74.). A települést ekkor még a Nagykapos–Ungvár vasútvonal bekapcsolta az országos vérkeringésbe. Az egészségügyi ellátás szempontjából Királyhelmece és Nagykapos játszott szerepet.

A három település összlakossága 1828–1940 között alig változott (848, illetve 842 fő volt). Ezen belül azonban Nyarád lakossága fogyott, Kelecsényé nőtt, Mocsaré stagnált. Az egy házban, illetve háztartásban élők száma viszont jelentősen csökkent. A 19. század első felében még 7,9–8,8 fő lakott egy házban, egy évszázad múlva már csak 3,2–4,84 fő. Ez egyrészt azt jelentette, hogy a házak száma kétszeresére nőtt, így több család tudott önállósulni, másrészt azt, hogy a gyermekek száma csökkent a családokban. Az átlagok azonban eltakarják a társadalmi rétegződésből adódó különbségeket. Mocsárban sok nemesi kúria állott – amelyek lakói bizonyára hamarabb éltek a születésszabályozás módszerével és az egészségügyi problémákkal is sikeresebben vették fel a harcot – jóllehet ezen falvak lakóit nem tartották nemeseknek. A visszaemlékezés szerint Mokcsa, Vajkóc, Mogyorós, Veskóc volt nemesi falu. (Veskóc ma Nagykaposhoz tartozik.) Deregnőn uraság volt. A Lónyay-birtok mintagazdaságnak számított a vidéken (Gréczy 2006. 86.). A 20. század közepén megjelent írásokból azonban az derül ki, hogy egyedül majtényi Demjén István magyarkaposi lakos

tudta felsorolni, hogy mindkét ágon nemesi család sarja, és nemességüket 1702-ben kapták.²

A jobb megélhetés reményében a 20. század elején többen vándorbotot fogtak és Amerikában próbáltak szerencsét. Hosszabb időt (5–13 év) töltött Amerikában Üveges Sándor, Persely István, Károly Sándor, Csörgő Sándor.³ Elsősorban a legények, fiatal emberek vállalkoztak az utazásra a munka, a vagyonszerzés reményében. Volt olyan család, ahonnan öten is mentek a tengerentúlra. Kétkezi munkából éltek, később többen küldtek haza pénzt a család segítésére. Egyesek annyi pénzt összegyűjtöttek, hogy hazatérve házat tudtak építeni. (Ezek a jellegzetes bádogtetős házak.)

A Trianoni békeszerződés után településünk is a Csehszlovák Köztársasághoz került. Fiait az ország nyugati részébe vitték katonának. (A második világháború áldozatainak emlékét a Krónika, illetve emléktábla őrzi, mint ahogy az első világháború hősi halottaiét is.) A deportálások következtében a települések elvesztették az itt élő zsidó családokat is. A második háború és az azt követő időszak eseményeit 2008-ban a következőképpen foglalja össze az 1939-ben bevonult és a szibériai hadifogságból csak 1948-ban visszatért Fuksz András özvegye: „28 éves volt, mikor hazajött a férjem. Én meg 18. Ezért volt ez a nagy korkülönbség köztünk. A háború meg a fogság. Ezt igen megszenvedte a mi generációnk. A háború után volt »reszlovakizálás«. Voltak, akik feladták a magyarságukat, de voltak, akikben erősebb volt az anyanemzethez tartozás tudata. Ez még a párválasztásnál is szempont lett a fiataloknál. A középgazdák tartottak ki legjobban a magyarságuk mellett. A hűségesküt azoktól is elvárták a hivatalos szervek, akik nem váltak szlovákká hivatalosan. Azzal riogattak mindenkit, hogy kitelepítik őket. Ez azonban a vizsgált településen nem sokakat érintett.”

1967-ben 894 lakosa volt a községnek, ebből 368 férfi és 382 nő. A lakosok közül 144 a cigány. Közülük mindössze 9-en voltak ekkor állandó munkaviszonyban. 2007-ben 840 körül van a lakosság száma. 2010. december 31-én 857 lakos volt a faluban, 2011. május 11-én 870. Ebből 3–6 éves 63, 6–15 éves, 131 gyermek. A bejelentett lakosok közül azonban 150–200 fő nem itthon él. Főleg a fiatalok közül sokan külföldön dolgoznak. Tanulni is sokan eljárnak, mivel helyben csak óvoda és az általános iskola alsó tagozata (1–4. osztály) működik. A falu iskolájába járók között sok a cigány gyermek. 67 diák tanul helyben, a többiek Nagykaposon, Csehországban, Angliában tanulnak. Persze külföldre inkább munkavállalás céljából mennek a fiatalok. A célállomás Spanyolország, Anglia, Csehország, de ide sorolhatjuk Magyarországot is. A lakoságból kb. 160 a nyugdíjas. 160–180 a helybeli cigányok száma, akik számára különösen nehéz a megélhetés.⁴ A különbözetet az aktív korúak alkotják, de közülük is igen sok a munkanélküli. Míg az ötvenes-hatvanas években a mezőgazdaság szocialista átszervezése riasztotta el az embereket a faluból, illetve az iparosítás adott kenyeret sok embernek, a 20. század végén a szocialista nagyüzemek és az ipar tönkremenetele csapódott le a falun, romló megélhetési körülményeket okozva. A munkanélküliség különösen sújtja ezt a vidéket, azaz Szlovákia keleti részét. (Megszűnt a közeli, vajáni hőerőmű, felbomlott a JRD, azaz a mezőgazdasági szövetkezet, létszámleépítés volt a vasútnál stb.)

² <http://kelecseny.mindenkilapja.hu/html/18232966/render/bemutakozunk>

³ <http://kelecseny.mindenkilapja.hu/html/18232966/render/bemutakozunk>

⁴ A statisztikai adatokat Molnár Károly polgármesternek és Varga Tibornak köszönöm.

Az átfogó kép után nézzük részletesebben, hogyan alakult a település társadalmának belső és külső kapcsolatrendszere az elmúlt évszázadban.

2. A népesség állandósága és változása a 20. században

Az 1940-ben *Ungvár és Ung vármegye* címmel kiadott könyv 16 családfő nevét tartalmazza (Becza, Beczó, Csizmár, Csörgő, Demjén, Dobos, Erdélyi, Fuksz, Károly, Kovács, Persely, Takács, F. Tóbiás, Üveges Vass) (Csíkvári 1940). A forrással kapcsolatban annyit meg kell jegyeznünk, hogy a könyvbe azok kerültek be – egy rövid életrajz kíséretében –, akik megrendelték a kiadványt. A tanító kivételével mind gazdálkodó, tehető emberek voltak, akik különböző tisztségeket töltöttek be a falvak irányításában. A könyv a második világháború után indexre került, de szerencsére egyes családok mint kortörténeti családi dokumentumot napjainkig megőrizték – ma is fontos adalékul szolgál a települések társadalmi rétegződésének alakulásához. A felsorolt személyek 1940-ben mind kelecsényi lakosok. Közülük Kelecsényben született Becza, Beczó, Csizmár, Demjén, Dobos, Fuksz, Kovács, Vass, Mocsáron Csörgő, Persely, Takács, F. Tóbiás és Üveges. Dobóruszkából származott Károly, és Ungvárról települt be Erdélyi tanító úr. A névsorba bekerültek az 1867 és 1892 között születettek.

Az gondolhatjuk tehát, hogy a birtokos családok helybeli származásúak. Az emberi emlékezet ennél visszább nem is igen megy. A 21. század elején élők mindössze néhány pontosítást tettek a névsorral kapcsolatban. Vannak, akik azt mondják, hogy minden *Csizmár* egy töről fakad, azaz rokonok. A legidősebbek szerint azonban egy Csizmár – aki Mocsárban él – nem rokon. A 80 éves leszármazott azt hallotta, hogy elődjük a Feketemezőről (*Čierne pole*), egy szlovák faluból származott. „*Csizmár János volt az ükapám. Nem tudom, hogy került ide. Úgy hívták, hogy Jankó. Rajta is maradt a családon. A nagyapát is nem úgy mondták itt a faluban, hogy Csizmár András, hanem azt mondták, hogy Jankó András. A testvérei is Jankó Pista, Jankó Sándor. A dédnagyapámnak aztán hat gyereke volt, a nagyapának már csak három. Ezek mind rokon.*” Amikor azonban elővettük a féltve őrzött ungi könyvet, több Csizmárról kiderült, hogy nem idevaló. Van köztük felsőrigniczei, szürtei, dobóruszkai.

A *Timkó* ősokról is úgy tartja a szájhagyomány, hogy Veskócról jöttek. „*A nagyapám második unokatestvére mondta, hogy a Timkó nemzetség onnét jött*” – emlékezik vissza Timkó János bácsi. A *Tóbiás* család nagyon kiterjedt a községben. A *Fukszokról* is úgy tartja a család, hogy kétféle volt: Nagy Fuksz és Kis Fuksz. Fuksz Andrást Kis Andrisnak is hívták. A nagyszülőktől korábbi nemzedékre nem is nagyon hivatkoznak a mai öregek. Legtöbbször az anyjuk, nagyanyjuk származási helyét emlegetik. Ennek az az oka, hogy őket hozták be a faluba feleségnek. Így az anyai rokonok a magyarkelecsényi családokat összekötik Pallóval, Szürtével, Nagyszelmencsel, Nagykapossal, Botfával, Hegyivel, Dobóruszkával, Ricsével, Szirénfalvával, Mogyoróssal, Bajánházával, Csernyővel stb. Ritkán fordul elő, hogy ugyanaz a család egy falut többször is emleget. Időnként a férfiak származáshelyeként is előfordul más település. Ennek oka kétféle. Az egyik a vőség intézménye. Ha valamelyik gazdacsaládban csak lányok voltak, a család a kiszemelt leányhoz vót hozott a faluból vagy más településről. Ők voltak a *béjvők*. Ugyancsak idegen származásúak voltak több esetben a betelepült iparosok. Igaz, az iparosok nagyobb számban Nagykaposra települtek be a 20. század-

ban, de a mi falvainkban is előfordult egy-egy hiányszakmát űző. Ők azonban, ha nem találták meg a számításukat továbbálltak. Őket mondták *jöttmenteknek*.

Az 1909–2008 közötti idősakra vonatkozóan a református keresztelési anyakönyvet néztük meg.⁵ A kiválasztott mintavétel: 1909, 1910, 1920, 1930, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2005 – tehát 17 év keresztelési adatai. Az újszülött szüleinek (apa, anya) adatai alapján teszünk kísérletet rá, hogy a névgyakoriságból következtessünk a törzslakosság állandóságára, illetve változására. Az elmúlt évszázadban a leggyakrabban előforduló nevek Kaposkelecsényben:

I. Lakatos (30), II. Kovács (29), III. Tóbiás (28), IV. Varga (13), V. Váradi (11), VI. Csörgő (9), VII. Horváth, Lékó (7-7), VIII. Köblös, Lengyel (6-6), IX. Asztalos, Demjén, Timkó (5-5), X. István, Nagy, Pap, Szanyi (4-4), XI. Dobos, Éles, Ferencz, Markó (3-3). Kétszer előforduló név: Csalfa, Demeter, Fedor, Jurovszky, Kecskeméthy, Konyharc, Tóth, Vaszily. 59 név pedig csak egyszer fordul elő. A 89 névből 18 családnév tartozik a 11 leggyakrabban viselt név közé.

Ha részleteiben is megvizsgáljuk a névgyakoriságot, a következőket állapíthatjuk meg:

Amint tudjuk, az 1950-es évekig a három falu önálló volt, külön bíróval, előljárósággal. Mivel a református egyházközség egy volt, így mindhárom falu adatai szerepelnek az anyakönyvekben. A század első felében Nyarádon a leggyakoribb családnév a Tóbiás, a Lengyel, a Köblös, a Timkó, a Kovács volt. Mocsáron legtöbbször a Lakatos, a Kovács, Tóbiás, a Horváth nevet viselték. Ugyanezen időszakban Kelecsényben a Kovács, az István, a Varga, az Asztalos a leggyakoribb név. Nyarádon 22-féle név, Mocsáron 24, Kelecsényben 19 név fordul elő az adott időszakban. Mindhárom településen előfordul a Kovács vezetéknev. Azonban Lakatos, Váradi csak Mocsárban lakik, Nyarádon Lengyel, Csörgő. Kelecsényben csupán István, Asztalos, Éles neviiek vannak. Ebből arra következtethetünk, hogy a 20. század első felében még megvan egy-egy falu törzscsaládja, de a falvak között erős a vérségi kapcsolat.

A három falut egy egységként kezelve elmondhatjuk, hogy a 20. század első felében a legnépesebb famíliák a Kovács (20 előfordulás), a Tóbiás (12 előfordulás), a Lakatos (11 előfordulás), a Varga (10 előfordulás), a Lengyel, a Horváth (5-5 előfordulás). Összesen 44 vezetéknevet találkoztunk.

1955–2005 között ötvenként – összesen 10 évet – vettük szemügyre a neveket. Először látásra is szembeötlő a változás. Ebben az időperiódusban 66 név fordult elő. A leggyakoribb a Lakatos (19 eset), a Tóbiás (16 eset), a Kovács (9 eset), a Váradi (7 eset), a Csörgő (6 eset), a Pap (4 eset). 31 esetben azonban csak egy személy reprezentálja az adott nevet.

Ha tovább bontjuk az időszakot (1955–1970, 1975–1985, 1990–2002), megállapíthatjuk, hogy a korábbi időszakban meghatározó famíliák népessége egyre csökken. A községbe egyre több a betelepülő. A Tóbiás még tartja magát, de a Lakatos, a Kovács és egyéb meghatározó nevek az 1990-es évekre visszaszorulóban vannak. A magyar hangzású nevek mellett feltűnik egy-egy idegen hangzású is (Jurovszky, Fenyko, Baltolomej Cicu, Matejckova, Pisák, Vaso, Sisiakova, Banga). A településen a századfordulón tehát megjelent néhány szlovák nemzetiségű lakos is.

⁵ A református anyakönyvekbe való betekintést, a kutatás segítségét Fülöp Sándor lelkésznek köszönöm.

Érdemesnek tartjuk feljegyezni a Kaposkelecsényben *kereszteltek számát* is. 1909–2008 között, tehát összesen egy évszázad alatt 1039 keresztelés volt a helyi református templomban.

I. A kaposkelecsényi református keresztelések száma (1909–2008)
Number of baptisms in Kaposkelecsény (Calvinists), 1909–2008

Év	Szám	Év	Szám	Év	Szám
1909	17	1947	9	1984	9
1910	20	1948	13	1985	11
1911	9	1949	10	1986	11
1912	11	1950	12	1987	6
1913	13	<i>1941–1950</i>	<i>111</i>	1988	19
1914	12	1951	11	1989	5
1915	11	1952	7	1990	13
1916	9	1953	13	<i>1981–1990</i>	<i>111</i>
1917	5	1954	11	1991	6
1918	5	1955	10	1992	5
1919	10	1956	13	1993	5
1920	11	1957	15	1994	7
<i>1911–1920</i>	<i>96</i>	1958	13	1995	7
1921	22	1959	5	1996	4
1922	9	1960	9	1997	2
1923	24	<i>1951–1960</i>	<i>107</i>	1998	9
1924	13	1961	15	1999	4
1925	15	1962	9	2000	5
1926	11	1963	12	<i>1991–2000</i>	<i>54</i>
1927	15	1964	12	2001	5
1928	14	1965	13	2002	2
1929	10	1966	12	2003	0
1930	13	1967	11	2004	3
<i>1921–1930</i>	<i>146</i>	1968	10	2005	4
1931	16	1969	16	2006	2
1932	10	1970	14	2007	3
1933	12	<i>1961–1970</i>	<i>124</i>	2008	1
1934	8	1971	20	<i>2001–2008</i>	<i>20</i>
1935	11	1972	13	<i>1909–2008</i>	<i>1039</i>
1936	13	1973	19		
1937	10	1974	17		
1938	8	1975	12		
1939	10	1976	15		
1940	11	1977	9		
<i>1931–1940</i>	<i>109</i>	1978	12		
1941	6	1979	7		
1942	16	1980	10		
1943	9	<i>1971–1980</i>	<i>124</i>		
1944	9	1981	15		
1945	16	1982	10		
1946	11	1983	12		

Míg kezdetben csak az anyaegyházhoz tartozó újszülötteket keresztelték itt, feltűnő, hogy 1990–2008 között 45 (52,9%) volt a helybeli, 25 lakóhelye Nagykaposon, 9 főé Dobóruszán, 3 főé Kassán volt. De hoztak ide gyermeket Budaházáról, Csernyőből, Bodrogról is. Valószínűnek tartjuk, hogy a szülők eredetileg idevalósiak voltak, csak áttelepültek. Ez arra utal, hogy a faluból megindult az elvándorlás. Ha a termékenységet évtizedekre bontjuk, azt látjuk, hogy a legtöbb gyermek 1921–1930 között született (146). 1991–2000 között egyharmadára esett vissza a gyermekszületek száma (54). Az utóbbi évtizedben már-már kétségbeesztően kevés gyermek látja meg a napvilágot (2001–2008: 20). Ez azt mutatja, hogy mind a termékeny korú nők száma (a fiatalok elköltöztek), mind a gyermekvállalási kedv lecsökkent.

A fentiekben elmondottakat csupán a reformátusok adatai alapján állapítottuk meg. Összehasonlításképp megvizsgáltuk a dobóruszakai római katolikus anyakönyvet is. (Megjegyezzük, hogy ebben benne vannak az anyaegyházhoz tartozó leányegyházak adatai is.) Itt 1912–1925 és 1950–1960 között összesen 1285 gyermeket kereszteltek.

2. *A Dobóruszán kereszteltek (római katolikus) száma (1912–1960)*
Number of baptisms in Dobóruszka (Roman Catholics), 1912–1960

Év	Szám	Év	Szám
1912	50	1950	47
1913	53	1951	55
1914	59	1952	47
1915	26	1953	50
1916	25	1954	40
1917	32	1955	51
1918	27	1956	45
1919	59	1957	44
1920	67	1958	42
1912–1920	765	1959	37
1921	92	1960	62
1922	76	1950–1960	520
1923	65		
1924	67		
1925	67		
1921–1925	367		
1912–1925	1132		

Ebből 1912–1925 között 765 keresztelésre került sor, amely egy évre számítva 54,64 átlagot jelent. 1950–1960 között 520 gyermeket kereszteltek a dobóruszakai római katolikus templomban. Ekkor az éves átlag 47,27, tehát itt is csökkenő tendenciát mutat a születési szám.

3. *A néprajzi csoport önmeghatározása*

Kaposkelecsényben még mindig számon tartják, hogy a község három faluból jött létre a 20. század közepén. A három településrész belterületi különállása – a beépítések ellenére – napjainkban is jól látszik. Az egykori faluközpontot a nyarádi református

templom mutatja, amely ma is Nyarád és Mocsár között helyezkedik el. A jelenlegi templom alapkövét 1834-ben rakták le. Már az elhelyezése is arra mutat, hogy a két falut szolgálja. Újabb központnak számít a faluház, amely Kelecsénynek a Nyarádhoz közel eső részén, a főutcán épült fel. A római katolikus templom a kelecsényi részen, egy mellékutcában kapott helyet. Mocsárban is van egy római katolikus harangláb. Mindhárom falunak ma is megvan az önálló temetője. Ismerjük a falvak korábbi pecsétjét is: „Mocsár: két kasza keresztben egymás mellé állítva egy réten. Nyarád pecsétjén kutya vagy farkas látható. A kelecsényi pecséten az ábra elmosódott, de ott is valamilyen futó kutya alakja szerepel, szemben a nyarádiak figyelő, álló ebével.” (Gréczy 2006. 25.) Az egykori különállás emléke maradt meg a legényverekedésekben. Főleg a bálok végén, a hídon verekedtek össze a legények. „Az egyik mondja: Adjátok meg magatokat ti mocsári vékony nyakú legények, mert magam vagyok. Száztól se félek. Akkor amazok meghátráltak. A református ütötte a katolikust és fordítva. Haláleset is történt.”⁶ A legények virtuskodása – amelynek felekezeti, de az endogám házasodási esélyt védő motivációja is volt –, a 19–20. század fordulóján másutt is gyakran előfordult. Mindenesetre a helyi kisközösségek egységét őrizték ilyen módon. Ennek ellenére Mocsár és Nyarád egymás legfontosabb házasodási társközségei voltak. Ezt őrizte meg az alábbi dokumentum is.

„Házassági Szerződés

Melyszerént én alól írott, néhai Timko Ferencznő szül: Ádám Juliánna, az 1873-ik évben uralkodó kholera járvány által férjem elhalván özvegyen maradtam, de mivel az első férjemtől származott gyerekeim eltartása s táplálása reám igen terhes, kénytelenítetem férjhez menni, vagy is gyerekeim gyámogdnokának s táplálójának magamhoz mint férjül szólítottam Mocsári lakos Kuni Istvánt, de mivel a gyerekek eltartása nevelése nem kevés nyughatatlanságot hoz magával, –

Fáradsága jutalmául tehát őneki örökségül ajánlom és adom azon birtokot melyet első férjemel Timko Ferenczel már az én ott léttemben és hozományomból vettünk, melybirtok is vagyon a Budaházi határban 1 és ½ hold föld a Nyarádi határon szántón 1 és ½ hold földből áll, öszvesen három hold. –

Ezen fentebb írt vagyont vagy birtokot őneki mint következő férjemnek, első férjemtől származott gyermekeim gyámogdnokának Kuni Istvánnak által adom, hogy azt a maga nevére és az én nevemre is bekebeleztesse s átíráthassa.

Melynek hitelül kiadtam ezen Házassági szerződésemet, s több hiteles tanuk előtt alá is írtam.

Nyarádon Október 25-én 1874.

Ádám Juliánna k x v
Névrő Kuni János

Előttünk
Fedor József bírő
Kuni János
Timko István már fenteb írt árvák gondnoka
Fedor János
Kovács János”⁷

⁶ A Szerző gyűjtése: kaposkelecsényi lakosokkal készített interjúk, 2006–2008.

⁷ A dokumentumot Timko Mária őrizte meg.

A történelmi dokumentumok és a visszaemlékezések is azt mutatják, hogy Mocsár és Nyarád összeolvadása korábban kezdődött és eléggé természetes úton ment végbe. Kelecsény csatlakoztatása már egyértelműen 20. század közepi intézkedés. Még a mai legidősebbek is elmondják, hogy a kelecsényi nép más volt, mint a mocsár-nyarádi. Olyan apró megnyilvánulást is példának hoznak fel, hogy amikor a közös szövetkezetbe jártak dolgozni (JRD-be), a kelecsényiek mindig külön ültek le ebédidőre vagy pihenőre, míg a másik két falu népe együtt. A korábbi vagyoni különbségek ma már nem kitapinthatóak. A felekezeti különbségek még érzékelhetők, de a településrend átalakulása itt is megfigyelhető.

Kaposkelecsény közigazgatási helyzetét már meghatároztuk. Mint néprajzi csoport az Ung-vidékhez tartozik. Pontosabban annak Szlovákiában található részéhez. A tájegységet a Latorca, a Laborc és az Ung folyó, valamint Ukrajna határolja. Tőle délre esik a Bodroγκöz.⁸ Balassa Iván Tiszahátnak nevezi ezt a területet (Balassa 1989. 370.). A tájegység népi kultúrájának összegzését Liszka József és Balassa Iván adta, bár az 1980-as években folyt itt néprajzi kutatás, melyet D. Varga László szervezett. E kutatásból *Elődeink élete* címmel egy könyv is megjelent (D. Varga 2000). A vidék nemzetiségi-nyelvi vizsgálatával Tamás Edit foglalkozott (Tamás 1996). A népszámlálások adatait elemezve kimutatta, hogy 1715–1910 között a Nagykaposi járás lakóinak anyanyelve 71–75%-ban magyar volt, 20% körüli volt a szlovák anyanyelvű. Felekezetiileg ennél összetettebb a kép. A 19. század közepétől a 20. század elejéig némileg csökkent a reformátusok aránya (48,5%-ról 37,4%-ra), 4-5%-kal nőtt a római, illetve a görög katolikusoké. Mindkét felekezet 20–30%-kal volt jelen a járásban. A zsidók a lakosság 5–10%-át alkották. A vallás integráló szerepét az etnikai különbségekben Bartha Elek vizsgálta (Bartha 1984). A 19–20. századi népmozgással (migráció) Bagdi Róbert foglalkozott, aki megállapította, hogy Ung vármegyében jóval nagyobb volt a migráció, mint Beregben (Bagdi 2008). A szomszédos Bodroγκöz kultúrájáról Viga Gyula adott részletes leírást (Viga 2008). Egy kutatócsoport Viga Gyula vezetésével Nagytárkány népi kultúráját vizsgálta az ezredfordulón (Viga 2006). Örsi Julianna akkor Nagytárkány kapcsolatrendszerét vizsgálta a házassági gyakorlat alapján (Örsi 2006). Kaposkelecsény lakói ma is *unginak* vallják magukat. Számon tartják, hogy a falvak egy részét a békedöntések értelmében elcsatolták tőlük. Így a természetes központjuk, Ungvár is más országhoz került a 20. század második-harmadik évtizedében. Keleten tehát néprajzi csoportjuk határa a mesterségesen létrehozott államhatár. Ugyanakkor megkülönböztetik magukat a *vízentúliaktól* (bodroγκöziektől) is. Ők a Latorcán túliak (Lelesz, Selmeç tartozik oda) (Bogoly 1994). A bodroγκözieket más típusú emberek tartják. Felvilágosultabbnak, akik többet jártak a városba. „*A Latorca elválasztott bennünket. Nagyon keveset találkoztunk. Csak csónakkal lehetett közlekedni. A háború után épült meg a híd.*” „*Én Bodroγκözről jöttem (Bodroγκécsről). Miféle nék máshogy van a szokás meg a beszéd is. Tört paszulyt töltöttkáposztával mi sose ettünk. Én is átvettem. Jó étel. Fristik, morkó. Itt jobban i-betűvel beszélnek. A morkónak mi sárgarépat mondtunk. Elpalócosodtak.*”⁹ Északon Nagykapos tekintik határnak, amely fölött már a *szlovákok, ruszinok* élnek a hegyekben. A nemzetiség (nyelv), a viselet és a szokások választják el őket. A néprajzi csoport ugyanakkor gazdasági-kereskedelmi téren

⁸ A körülhatárolás problematikáját lásd: Liszka 2002. 343.

⁹ A Szerző gyűjtése: kaposkelecsényi lakosokkal készített interjúk, 2006–2008.

kapcsolatot tartott fenn a határon belül és azon kívül is. Nagykapost, Csicsert, Kelecsényt tartották magyar falunak.

A környező falvakról „falucsúfolók” élnek. Dobóruszkáról például azt mondták, hogy *ruszkai tökösök*. Az elnevezést onnan eredeztetik, hogy Dubóruszkán sok bécsi tököt termeltek. A kaposkelecsényieket *morkósoknak* nevezték a többiek, mivel itt a sárgarépat morkónak mondják. Pruktsára (Szirénfalva) azt mondták, hogy felment a kemencébe a béka, mert a falut minden évben árvíz járta. A legelmarasztalóbb falucsúfoló Kisgésesre vonatkozott. Ők voltak a *bikások*. A Kisgéseshez fűződő vándoranekdótták többsége a falu elmaradottságát, gondolkodásmódját teszi pellengérré. (A bikát felhúzták a toronyba, hogy legelje le a zsuptetőről a kinőtt füvet. A harangot megborotválták, a pap nevét is eltüntették róla. Az öregasszony hamvát kakaó helyett megették stb.) Mindezt rigmusba foglalva néhányan még mindig emlegetik Kelecsényben, amiért a kisgésesiek nagyon haragszanak. De azt is mondják a kisgésesiekről, hogy sok náluk a rokonházasság, amit szintén elítélnék a kelecsényiek.

A 19–20. század fordulóján még éltek az évszázados természetes vonzasközpontok hatásai (gazdasági-kereskedelmi téren Ungvár, kulturális, egyházi téren Sárospatak). Később Nagykapos fejlődésével az erővonalak átrendeződtek.

4. Házassági kapcsolatok

a) A reformátusok házassági gyakorlata

1909–2008 között 359 pár házasságát áldotta meg a helyi református pap (3. táblázat).

A továbbiakban ezeket a házasságokat elemezzük annak érdekében, hogy tovább bővítsük ismereteinket a településről.

Előjáróban megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évszázadban a település nyitott volt. Mindössze a házasságok 39,8%-a jött létre két kaposkelecsényi fiatal között (4. táblázat).¹⁰

Ha azonban a három falut külön-külön vizsgáljuk, láthatjuk, hogy még ez a szám is tovább bontható. 1911–1960 között a három faluban 103 endogám házasság kötött: 23 mocsári mocsári párt választott, 12 nyárádi nyárádit, 25 kelecsényi kelecsényit. Vagyis a belső endogámia ebben az időszakban 58,25%-os. A három falu népességének természetes egységesülésére utal, hogy Mocsár–Nyarád között 21, Nyarád–Kelecsény között 13, Mocsár–Kelecsény között 9 a közös házasság 1911–1960 között. Tehát a legönállóbbnak Kelecsény mutatkozik, míg a másik két falu felé a legnyitottabbnak Nyarád. Ez bizonyára a falvak fiatal korosztályának népességszámát tükrözi. A belső endogámia mértéke azt mutatja, hogy a településen nem élt annyi fiatal, hogy helyben tudtak volna házaselet választani. A falvak közigazgatási egyesítése tehát (előbb Nyarád és Mocsár, majd e kettőhöz Kelecsény hozzácsatolása) egy természetes folyamat következménye volt a 20. század közepén. A három falu belterülete földrajzilag is

¹⁰ Az endogámia a tiszta endogámiára vonatkozik, azaz mindkét fél szülő- és lakóhely szerint helybelinek számít. Ha a fiatalok szülőhelyét és lakóhelyét külön-külön vizsgáljuk, akkor sem mutat lényeges eltérést. A betelepülés tehát a házasságok révén történt, és nem egyéb (gazdasági) okokkal magyarázható.

egyre közelebb került egymáshoz. Forrásunk a 20. század második felében már egységként kezeli Kaposkelecsényt. Ezen belül Kelecsény veszi át a vezető szerepet. A 20. század közepére ez a legvitálisabb közöttük.

3. *Református házasságkötések száma Kaposkelecsényben 1909–2008 között*
Number of Calvinist marriages in Kaposkelecsény, 1909–2008

Év	Szám	Év	Szám	Év	Szám	Év	Szám
1909	5	1941	5	1971	1	2001	3
1910	1	1942	2	1972	2	2002	2
1911	4	1943	3	1973	3	2003	2
1912	1	1944	4	1974	1	2004	4
1913	10	1945	3	1975	4	2005	1
1914	5	1946	4	1976	0	2006	1
1915	0	1947	4	1977	5	2007	0
1916	0	1948	3	1978	2	2008	1
1917	3	1949	4	1979	3	2001–2008	14
1918	2	1950	4	1980	6		
1919	12	1941–1950	36	1971–1980	27	1909–2008	359
1920	7	1951	1	1981	7		
1911–1920	44	1952	4	1982	5		
1921	5	1953	3	1983	5		
1922	3	1954	5	1984	3		
1923	7	1955	6	1985	2		
1924	3	1956	4	1986	3		
1925	3	1957	3	1987	1		
1926	4	1958	4	1988	4		
1927	5	1959	5	1989	6		
1928	4	1960	6	1990	4		
1929	4	1951–1960	41	1981–1990	40		
1930	8	1961	1	1991	1		
1921–1930	46	1962	3	1992	4		
1931	6	1963	2	1993	6		
1932	4	1964	3	1994	4		
1933	2	1965	4	1995	4		
1934	5	1966	3	1996	5		
1935	2	1967	2	1997	5		
1936	6	1968	1	1998	5		
1937	3	1969	4	1999	3		
1938	4	1970	4	2000	2		
1939	3	1961–1970	27	1991–2000	39		
1940	4						
1931–1940	39						

4. Az exogámia–endogámia aránya a kaposkelecsényi reformátusoknál
*The number and proportion of endogamous and exogamous marriages among
 Calvinists in Kaposkelecsény*

Év	Exogámia	Év	Endogámia	Év	Exogámia (%)
1909–1910	6	1909–1910	0	1909–1910	100,0
1911–1920	17	1911–1920	27	1911–1920	38,6
1921–1930	26	1921–1930	20	1921–1930	56,5
1931–1940	12	1931–1940	27	1931–1940	30,8
1941–1950	15	1941–1950	21	1941–1950	41,7
1951–1960	16	1951–1960	25	1951–1960	39,0
1961–1970	17	1961–1970	10	1961–1970	63,0
1971–1980	18	1971–1980	9	1971–1980	66,7
1981–1990	26	1981–1990	14	1981–1990	65,0
1991–2000	20	1991–2000	19	1991–2000	51,3
2001–2008	14	2001–2008	0	2001–2008	100,0

b) A római katolikusok házassági gyakorlata

Dobóruszván 1912–1920 között 125 római katolikus házasságot kötöttek. 1961–1965 között ez a szám már csak 82 (5. táblázat). Az egy évre jutó átlag az első időszakban 13,89, a másodikban 14 házasság. Ha azonban tovább követjük az új házasságok számát, láthatjuk, hogy a házassági kedv a 20. század második felében drasztikusan csökken. 1971–1975: 57 házasság, éves átlag: 11,4, 1981–1990: 75 házasság, éves átlag: 7,5, 1991–2000: 60 házasság, éves átlag: 6, 2001–2002: 9 házasság, éves átlag: 4,5.

Ha mármost csupán Kaposkelecsényre (annak elődtelepüléseire: Mocsár, Nyarád, Kelecsény) koncentrálunk, megállapíthatjuk, hogy 1912–1920 között 24 római katolikus házasság jött létre. Ebből 7 házasság lakóhely szerint endogám (29,2%) és 17 exogám (70,9%). Szülőhely szerint az endogámia 13,6, az exogámia 86,4%-os. A római katolikusok tehát a 20. század elején jóval nyitottabbak a külső ember befogadására (exogám házasság, betelepülés), mint a reformátusok. Ez a római katolikus vallásúak kisebb lélekszámából is adódik.

Összehasonlításként: a dobóruszvkaiak lakóhely szerinti endogámiaja és exogámiaja ekkor egyaránt 50-50%-os. Ott is van betelepülés, mert a szülőhely szerinti endogámia kevesebb (42%), az exogámia pedig 58%-os. Megjegyezzük, hogy ebben az időszakban négy vérrokonság alóli felmentést találtunk a dobóruszvkai házasságkötési anyakönyvben. Csúpn egy házasság volt mocsári lakos: a egy dobóruszvkai cigány férfi – foglalkozására nézve lakatos – egy mocsári, ám beregkövesdi születésű cigány nőt vett feleségül 1912-ben, akivel IV. fokú vérrokonságban állt.

1961–1965 között 11 házasságot kötöttek a kaposkelecsényi római katolikus fiatalok. Ebből lakóhely szerint három esetben volt mindkét fél kaposkelecsényi, de szülőhely szerint az egyik fél minden esetben máshonnan származott. Tehát tiszta endogámia-áról ekkor nem beszélhetünk. Házassági társközséget nem lehet megállapítani. 1996–2000 között három kaposkelecsényi fiatal házasságba kötött. Ők is másfalubelit vettek el. A szülőhely szerinti adatokat ekkor már nem lehet értékelni, mert mindenkinél a

királyhelmei kórház van megjelölve. 2001-ben két kelecsényi fiatal két ptruksai (szirénfalvi) fiatallal kötötte össze az életét. A kaposkelecsényi római katolikus fiatalok tehát a 20. század végére már nem találtak párt maguknak a saját községükben.

5. Római katolikus házasságkötések száma Dobóruszkaán (1912–2002)
Number of Roman Catholic marriages in Dobóruszka (1912–2002)

Év	Szám	Év	Szám	Év	Szám
1912	9	1950	26	1980	14
1913	17	1951	11	1981	9
1914	11	1952	7	1982	5
1915	6	1953	15	1983	11
1916	6	1954	18	1984	11
1917	8	1955	23	1985	3
1918	9	1956	18	1986	6
1919	31	1957	27	1987	6
1920	29	1958	15	1988	7
1921	16	1959	21	1989	10
1922	4	1950–1959	181	1990	7
1923	14	1960	15	1980–1990	89
1924	13	1961	19	1991	6
1925	24	1962	14	1992	7
1912–1925	197	1963	13	1993	5
		1964	15	1994	10
		1965	21	1995	2
		1960–1965	103	1996	9
		1970	16	1997	3
		1971	6	1998	4
		1972	17	1999	7
		1973	10	2000	7
		1974	11	1991–2000	60
		1975	13	2001	7
		1970–1975	73	2002	2

c) A házasságok földrajzi kiterjedtsége

Az egy évszázad alatt 50 településsel kerültek házassági kapcsolatba a kaposkelecsényiek.

Ennek közel fele (24 falu) csak esetleges kapcsolat eredménye lehetett. Ide sorolhatjuk még a 2–5 fiatal adó településeket is (Bés, Kiszszelmenc, Csernyő, Zétény, Palágy, Vaskócz, Szürte, USA, Kistráska, Kistárkány, Tarnócz, Eszeny, Kassa, Vajkócz, Nagytárkány, Battyán, Kisgérés). Kétségtől kívül *Nagykapos* jelentette a partnerséget a helybelieknek (22 házasság). Második helyen *Szirénfalva, Dobóruszka és Csicsér* állt (11–20 házasság). Harmadik körnek *Lelesz, Bacska, Nagyszszelmenc, Vaján, Deregyő, Budaháza, Polyán* számít (6–10 házasság). A kaposkelecsényi fiatalok házassági köre tehát e 11 település. Az egy évszázad alatt 6-nál több házasságot adó települések (Lelesz,

Bacska, Polyán kivételével) mind Ung-vidékiek. Ennél jóval lazább a kapcsolat a bodrogközi falvakkal.

Ha évtizedek szerint nézzük, megállapíthatjuk, hogy 1909–1920 között néhány kivételtől eltekintve a szomszédos településekről választanak párt. A kivételek között szerepel az a két fiatal is, akit a megélhetés Clevelandba sodort, vagy ott született vagy onnan hozott magyar fiataalt párjának. 1921–1940 között tovább tágultak a határok. Már Kassáig is elmerészkedtek a kaposkelecsényi fiatalok. 18 település nevét jegyezték be ekkor a nyarádi református házassági anyakönyvbe. 1941–1960 között mintha felbomlottak volna a hagyományos kapcsolatok. Új falvak kerültek a látókörbe (16 település). Lelesz után Vaján, Polyán, Budaháza, Nagyszelmenc is a listára kerül (15 település). 1951–1960 között új irány látszik (Pozsony, Bajánháza, Can, Borsi, Nagytárkány, Budaháza). Az eredeti kapcsolat csak Dobóruszkával, Nagykapossal és Bacskával marad meg. 1961–1990 között folyamatos a kapcsolat Nagykapossal, Szirénfalvával, Deregnővel, Csicserral, Lelesszel, Nagyszelmencsel, Vajánnal, Budaházával. Új kapcsolatot jelent Battyán, Nagyhuta, Kisgéres, Kistráth, Mátyóc, Kistráska, Pálóc, Abara, Szentes. A 20. század második felében elsősorban továbbra is az ungi településekkel van kapcsolata Kaposkelecsénynek, de nem elhanyagolhatók a bodrogközi szálak sem. Újabb periódusnak tekinthetjük az 1991–2008 közötti időszakaszt. Nagykapossal megerősödik a kapcsolat, ami nyilván azt mutatja, hogy a házasulandók már ifjabb korukban bekerültek a városba. Csernyővel alakul erősebben a kapcsolat. A régiek közül megmarad az összeköttetés Szirénfalvával, Nagyszelmencsel, Kistárkánnyal, Vajánnal, Béssel, Budaházával, Zéténnel, Mátyóccal. Új kapcsolatfelvételre kerül sor 8 településsel (Kassa, Nagyráska, Céke, Sátoraljaújhely, Iske, Örös, Kéty). Az utóbbi két évtizedben csak Nagykapossal alkot partnerséget, a település határozott házasodási körzete tehát leszűkült a város és a falu kapcsolatára.

d) A felekezeti, nemzetiségi összetartozás ereje

Továbbra is a református anyakönyvbe bejegyzett 359 házasságot vizsgáljuk 1909–2008 között. 262 református fiatal ugyanazon felekezeten belülivel köt házasságot. A vallási endogámia átlaga tehát 73,4%. A vegyes házasságok száma 96, azaz 26,9%.

6. A házasságkötések felekezeti megoszlása Kaposkelecsényben
Marriages by denomination in Kaposkelecsény

	1909–2008	
	pár	%
Református – református	262	73,0
Református – római katolikus	31	8,6
Református – görög katolikus	9	2,5
Római katolikus – református	39	10,9
Görög katolikus – református	14	3,9
Evangélikus – református	1	0,3
Ismeretlen	3	0,8
Vegyes (egyik fél római katolikus)	70	19,5
Vegyes (egyik fél görög katolikus)	23	6,4
Összesen	359	100,0

7. A házasságkötések felekezeti megoszlása Kaposkelecsényben a 20. században
(évtizedenként)

Marriages by denomination in the decades of the 20th century

	Református – református	Vegyes (római katolikus)	Vegyes (görög katolikus)	Vegyes (evangéli- kus)	Isme- retlen	Összes
1909–1910	6	0	0	0	0	6
1911–1920	39	3	2	0	0	44
1921–1930	44	1	1	0	0	45
1931–1940	37	0	2	0	0	39
1941–1950	28	7	1	0	0	36
1951–1960	29	8	3	1	0	41
1961–1970	21	4	0	0	2	27
1971–1980	17	7	2	0	1	27
1981–1990	14	19	7	0	0	40
1991–2000	16	20	3	0	0	39
2001–2008	11	1	2	0	0	14
<i>Összesen</i>	<i>262</i>	<i>70</i>	<i>23</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>359</i>

Ez utóbbin belül vannak református–római katolikus házasságok (70), református–görög katolikus házasságok (23). Egy református–evangélikus párválasztás is történt. Két esetben nem tudjuk a választott pár vallását. Úgy látszik, ha már vegyes házasságra kényszerül egy református fiatal, leggyakrabban a római katolikusok közül választ párt magának. A római katolikusok esetében a nemzetiséget kevésbé tudjuk kimutatni. A 70 házasságkötésnél mindenesetre megkockáztatjuk, hogy az azonos nemzetiséghez (magyar) való tartozás volt az elsődleges szempont. Az egy évszázad alatt mindössze egyetlen evangélikus fiatal kerül be a közösségbe. A görög katolikus házasságok aránya 6,4%-os. A felekezetből kiindulva ezt tekinthetjük a ruszin–magyar nemzetiségek keveredésének, jobban mondva a ruszinok beolvadási folyamatának.

Ha évtizedekre lebontva vizsgáljuk a felekezeti hovatartozást, azt állapíthatjuk meg, hogy 1940-ig alig van vegyes házasság a településen. Ezután 2000-ig folyamatosan nő a református–római katolikus házasság. A református és görög katolikus közös házasság évtizedenként egy-két esetben fordul elő. Mindössze 1981–1990 között emelkedik a számuk 7-re. Az összes házasságot tekintve a református vallási endogámia évtizedekre lebontva 1930-ig fokozatos bezárulást, majd kinyílási tendenciát mutat. A 21. században viszont ismét megfordul a tendencia, ami talán a református egyház magára találását is jelzi. Felekezetileg 1921–1940 között a legzártabb a település (1921–1930: 95,7%, 1931–1940: 94,9% endogám házasság), a legnyitottabb 1981–1990 (35% endogám házasság) és 1991–2000 (41% endogám házasság) között.

Összességében megállapíthatjuk, hogy Kaposkelecsényben az elmúlt száz évben a református egyház egységesítő ereje nagyobb volt a földrajzi determináltságnál. Ugyanakkor, mivel a reformátusok szinte kizárólag magyarok, így egyértelműnek látszik, hogy a 20. században a nemzetiségi tudat is erős összetartó erőnek számít.

Összehasonlításként nézzük meg a vallás közösségmegtartó erejét a Dobóruszkai Római Katolikus Egyházközségben. 1912–1920 között 124 házasságot vizsgáltunk meg. Ebből 74 esetben mindkét házaspár azonos, római katolikus vallású. A vallási endogám-

mia tehát 59,7%-os. 13 esetben az egyik fél református (10,8%), egy esetben a helvét hitvallást jelölték meg, egy esetben pedig nincs beírva semmi. 35 római katolikus fiatal görög katolikus párt választott magának (28,2%-os exogámia), ami azt jelzi, hogy a két vallás követői már a 20. század elején viszonylag közel kerültek egymáshoz.

8. *A házasságkötések felekezeti megoszlása Dobóruszán 1912–1920 között*
Denominational distribution of the marriages in Dobóruszka, 1912–1920

	Pár	%
Római katolikus – római katolikus	74	59,7
Református – római katolikus	13	10,5
Helvét hitvallás – római katolikus	1	0,8
Római katolikus – görög katolikus	35	28,2
Ismeretlen felekezetűek	1	0,8
<i>Összesen</i>	<i>124</i>	<i>100,0</i>

e) A család összetartó ereje

A 20. században Magyarországon meggyengült a család mint intézmény ereje.¹¹ Ez a házasságok számának csökkenésében is lemérhető. De mutató lehet az egyének családi állapota, ezek számszerűsége is. A házassági anyakönyvekből arra is következtethetünk, hányan kötik első házasságukat, hányan kényszerülnek újabb házasságra. Ezt a szempontot is megvizsgáltuk a kutatott településen.

Az 1909–2008 között kötött házasságokból 306 volt első házasság (nőtlen – hajadon között). Ez 85,2%-ot jelent.

9. *A református párok családi állapota a házasságkötésnél Kaposkelecsényben, 1909–2008*

Calvinist couples by marital status at marriage in Kaposkelecsény, 1909–2008

	Pár	%
Nőtlen – hajadon	306	85,2
Nőtlen – elvált	5	1,4
Nőtlen – özvegy	3	0,8
Elvált – hajadon	8	2,2
Özvegy – hajadon	4	1,1
Özvegy – özvegy	9	2,5
Elvált – elvált	2	0,5
Özvegy – elvált	0	0,0
Egyik fél özvegy	7	2,0
Egyik fél elvált	13	3,6
Ismeretlen családi állapotúak	2	0,6
<i>Összesen</i>	<i>359</i>	<i>100,0</i>

¹¹ Erre vonatkozó konkrét adatunk Szlovákiából nincsen. A házassági kapcsolatokat csak Nagytárkányban vizsgáltuk, de mint az exogámiát bemutató fejezetből kitűnik, az ottani eredmények nem esnek egybe a kaposkelecsényivel, mivel más házassági körzetbe és más felekezethez tartozik a két település.

Az átlag felett az 1911–1920, 1951–1960, 1971–1990 közötti időszakok adatai vannak, de még 2001–2008 között is eléri az átlagot (85,7%). A fiatalok nagy többsége szemléletéhez tehát a 20. században is beletartozik a házasságban élés, a családalapítás. Az újránházasodók (14,7%) szintén családpártiak. Ők az özvegyek és az elváltak közül kerülnek ki. 1920-ig alig van ilyen házasság (1 özvegy és 3 elvált köt újabb házasságot), az utána következő időszakban sem sok özvegy köt újabb házasságot (1931–2008: 20 házasság). Az elváltak újránházasodása sem gyakori: ők, ha újra házasodnak, inkább az első házasulók közül keresnek párt maguknak. 1909–2008 között összesen 15 elvált személy próbálkozott újra, de közülük csak ketten kerestek maguknak ugyanolyan családi állapotút. Özvegyek esetében (21 házasság) ez utóbbi szám 9. Nem tudjuk, mennyi a házasságon kívüli együttélés. Ha van is ilyen, talán az elváltaknál és az özvegyeknél fordulhat ekkor még elő. Az egyedül élőkről sincs kimutatásunk.

Mindebből arra következtethetünk, hogy településünkön a család intézménye még tartja magát. A fiataloknak az a célja, hogy házasságot kössenek és családban éljenek.

Összehasonlításként itt is közöljük a dobóruszkai anyakönyvi adatokat. 1912–1914 között 36 házasság jött létre. Ebből 22 nőtlen–hajadon (62%), 3 özvegy–hajadon (8%), 5 özvegy–özvegy (14%). 6 esetben a nő férjtelen jelzót kapta, ami lehet elvált, megesezt vagy vadházasságban élő személy is, akit legény, esetleg özvegyember vett feleségül (17%). Itt is láthatjuk, hogy lazább közösségről van szó, mint a reformátusoknál.

10. A római katolikus párok családi állapota a házasságkötésnél Dobóruszkán, 1912–1914

Roman Catholic couples by marital status at marriage in Dobóruszka, 1912–1914

	Pár	%
Nőtlen – hajadon	22	62
Nőtlen – férjtelen	5	14
Özvegy – férjtelen	1	2
Özvegy – hajadon	3	8
Özvegy – özvegy	5	14
<i>Összesen</i>	36	100

f) A házasulandók korcsoportja

A kaposkelecsényi lányok 17 éves koruk után mennek férjhez. A legkorábbi férjhez menetel 15 évesen 1 fő, 16 éves korban 1910–1920 között 3 fiatal, 1931–1950: 10 fiatal esetében volt. A legtöbben 17–20 éves korukban kötnek házasságot. Megfigyelhető, hogy ebben a korcsoportban is egyre többen várnak e döntő lépésre legalább 18 éves korukig. 1971–1980 között legtöbben a 19 éves lányok közül választottak párt. Az évszázad második felében még a 21–24 évesek is eséllyel indulhattak.

A férfiaknál a házasodási kor jórészt a 21–30 éves korhoz köthető, de még 31–40 év között is többen házasodnak, mint a 20 év alatti korosztály. Azért a 21–24 év jobban preferált, mint a későbbi (11. táblázat).

11. Házasságkötések korcsoportonként a kaposkelecsényi reformátusoknál 1909–2008 között

Marriages by age group among the Calvinists in Kaposkelecsény, 1909–2008

Kor (év)	15–20	21–24	25–30	31–40	41–50	51–60	61–	Isme- retlen	Össze- sen
1909–1910	vőlegény	–	3	3	–	–	–	–	6
	menyasszony	5	1	–	–	–	–	–	6
1911–1920	vőlegény	3	22	9	1	2	–	7	44
	menyasszony	31	7	–	–	–	–	4	44
1921–1930	vőlegény	1	17	10	2	2	2	1	46
	menyasszony	23	9	3	2	1	1	7	46
1931–1940	vőlegény	6	11	17	2	2	–	1	39
	menyasszony	26	3	3	5	–	–	1	39
1941–1950	vőlegény	1	1	24	6	1	–	–	36
	menyasszony	23	7	1	4	1	–	–	36
1951–1960	vőlegény	1	9	24	7	–	–	–	41
	menyasszony	24	11	6	–	–	–	–	41
1961–1970	vőlegény	1	15	8	2	1	–	–	27
	menyasszony	16	7	3	–	1	–	–	27
1971–1980	vőlegény	2	14	7	3	–	–	–	27
	menyasszony	14	7	5	1	–	–	–	27
1981–1990	vőlegény	2	10	4	1	–	–	–	23
	menyasszony	11	6	1	1	–	–	–	21
1991–2008	vőlegény	5	21	18	4	–	–	–	5
	menyasszony	18	22	8	4	–	–	–	1
Összesen	vőlegény	22	123	124	28	8	2	2	50
	menyasszony	191	80	30	19	3	1	1	34

12. Összesítő tábla a korkülönbségről %-ban kifejezve, kaposkelecsényi reformátusok
Age differences between husbands and wives, Calvinists in Kaposkelecsény

	A házasfelek azonos korúak		A vőlegény idősebb		A menyasszony idősebb	
	N	%	N	%	N	%
1909–1910	0	0,0	7	100,0	0	0,0
1911–1920	2	5,4	27	69,2	10	25,6
1921–1930	1	3,1	28	87,5	3	9,4
1931–1940	0	0,0	34	89,5	4	10,5
1941–1950	0	0,0	24	92,3	2	7,7
1951–1960	2	4,9	39	95,1	0	0,0
1961–1970	2	7,4	24	88,9	1	3,7
1971–1980	1	3,8	16	61,5	9	34,6
1981–1990	4	21,1	14	73,7	1	5,3
1991–2000	5	13,9	29	80,6	2	5,6
2001–2008	4	28,6	5	35,7	5	35,7
1909–2008	21	6,9	247	81,0	37	12,1

A házasfelek közötti korkülönbségre a legjellemzőbb, hogy a férfi 2–10 évvel idősebb a párjánál. Legideálisabbnak a 2–3 év különbséget tartják, bár az utóbbi évtizedben nő a korkülönbség. A vőlegénynél (1–3 évvel) idősebb menyasszony választása 1971–1980 és 2001–2008 között jött szokásba (12. táblázat).

Ugyancsak összehasonlításként, a dobóruszkai plébániához tartozó lányok 59,4%-a 16–20 éves korában, 21,6%-a 21–24 évesen veszi le a pártát. Az ennél idősebbek talán már nem is az első férjhez menetelüket jegyeztetik be az anyakönyvbe. A legfiatalabb vőlegény 20 éves, 24,3%-uk még a katonaidő kitöltése előtt (21–24 évesen) teszi meg a döntő lépést, a többiek azután. A legtöbben 25–26 évesen kötnek házasságot (11 fő).

13. Házasulók korcsoport szerint a római katolikusoknál Dobóruszkán 1912–1914 között

Bridegrooms and brides by age group among Roman Catholics in Dobóruszka, 1912–1914

Kor (év)	Vőlegény	Menyasszony
15–20	1	22
21–24	9	8
25–30	16	1
31–40	2	3
41–50	4	3
51–60	2	0
61–	0	0
Ismeretlen	3	0
<i>Összesen</i>	<i>37</i>	<i>37</i>

14. Házasodási korkülönbség a római katolikusoknál Dobóruszkán 1912–1914 között

Age difference between bridegrooms and brides among Roman Catholics in Dobóruszka, 1912–1914

Azonos korúak: 0		
	A vőlegény az idősebb	A menyasszony az idősebb
1–2 évvel	5	–
3–5 évvel	9	–
6–10 évvel	14	–
11–15 évvel	2	–
16–20 évvel	3	–
Ismeretlen	3	1
<i>Összesen</i>	<i>36</i>	<i>1</i>

5. A település egységesülése, belső rendje

a) A település előljárósága

A 20. század első felében Mocsár, Nyarád és Kelecsény három önálló település volt külön előljárósággal. Az előljáróság élén a községi bíró állt. Községi képviselők, esküdtek, pénztáros, közgyám is közülük került ki időnként.¹² Az egyháztanácsokban (presbiter, gondnok, egyháztanács tag) és civil szervezetekben (Hangya, Hitelszövetkezet, Úrbéres Társaság, Tűzoltó Egyesület, Levente Egyesület, Tanító Egyesület) is töltöttek be tisztségeket. A tanítón kívül mindenki gazdálkodó volt. Szüleik gazdaságát vitték tovább, esetenként azt gyarapítva is. A házas társ is hasonló társadalmi helyzetű családból származott. A birtokgyarapításnak azonban akadályt szabott egyrészt a település határának szűkössége, másrészt a családnagyság.

b) Egyházak a településen

Református egyház

Mocsár és Nyarád a reformáció óta mindig református egyházközség volt.

Református családok voltak a Csörgő, a Demjén, a Kovács, a Tóbiás, a Timkó, a Léko családok.

A korábbi évszázadokban Sárospatak volt az egyházi központ. A Csehszlovák Köztársaság megalakulásával 9 egyházmegye jött létre: 2 szlovák és 7 magyar. A vizsgált települést az eperjesi egyházmegyéhez csatolták (az eperjesi gyülekezetet a kaposi lelkész látta el). Az 1990-es években aztán a Latorca melletti területekből létrehozták az Ungi egyházmegyét. Az egyházmegyéhez tartozó 14 egyházközségnek most Nagyszelmencben működik az esperesi hivatala. (Korábban Kaposkelecsényben is volt.) A környéken Vajánban sikerült létrehozni református iskolát. (A nagykaposi terv nem valósult meg.) Ahol nincs egyházi iskola, ott is folyik a gyerekek hittanoktatása. Kaposkelecsényben a hittanóra hétfőig van. Néhány évvel ezelőtt még 40 kisdíjat készített fel a lelkész a konfirmációra. Ottjártunkkor (2008) már csak 14 hittanos volt, ami összefüggésben van a születések számának csökkenésével és a gyermekek más településen történő taníttatásával is.

A lelkész azonban büszke rá, hogy a szocializmusban sem volt névadó ünnepség, s az esküvőkön és a temetéseken sem nélkülözték az egyházi szertartást. A tiszteletes úr nem sok újítást vitt a gyülekezet életébe. Kivételnek tekinthető, hogy a kántori teendőt is ellátja, valamint hogy a presbitérium tagjai között már nők is vannak. A presbitérium 12–13 fős, mindhárom falurész (Nyarád, Mocsár, Kelecsény) egyenlően képviselteti magát benne, sőt ide tartoznak a dobóruszkai reformátusok is. A templomba elsősorban a nők járnak. Ha egyes nemzetiségű házasságkötésre kerül sor, a pap a hallgatóság kedvéért magyarul és szlovákul is szól a gyülekezethez és az új párhoz. A lelkész rendszeresen látogatja a gyülekezeti tagokat. Különösen az idősek, betegek igénylik ezt a szolgáltatást.

¹² <http://kelecseny.Mindenkilapja.hu/html/18232966/render/bemutakozunk>, illetve a Vármegyei Szociográfiák IX–X. *Ungvár és Ung vármegye* (1940) című könyv alapján.

Az istentiszteletek mellett szeretetvendégségeket is tartanak. Gyülekezeti látogatást Beregszászra és Budapestre szerveztek a Magyarok Világtalálkozója alkalmából. A lelkész Csapon is szolgált már. Szeretnék az ungi szálakat erősebbre fűzni. A kelecsényi és a deregnyői lelkész fontosnak tartja a magyar nyelvű sajtó terjesztését is. Az 1990-es években újraindították a *Református Újságot* (2008-ban a 15. évfolyam jelent meg). A két világháború között rendszeresen megjelent a *Szeretetmaptár*.

Római és görög katolikus egyház

A reformáció idején Dobóruszka is reformált, de később visszatért a katolikus hitre. Dobóruszkaához 12 falu tartozott, de a határrendezéskor Kisszelmenc, Téglás és Palló a Szovjetunióhoz került. Így most a római katolikus dobóruszkai anyaegyházhoz Nagyszelmenc, Szirénfalva, Budaháza, Kaposkelecsény, Vajkóc és Mátyóc tartozik. Az általunk vizsgált településekről a két háború között a katolikusok vagy Dobóruszkába, vagy Nagykaposra jártak templomba, attól függően, melyik templom esett közelebb a lakásukhoz. A ruszkai római katolikus templomot a görög katolikusok is használták a földrajzi közelsége miatt. Egyébként egyházilag ők Mátyóchoz tartoznak. Az első Szlovák Köztársaságban nem engedélyezték a görög katolikus felekezet működését (Romániához és a Szovjetunióhoz hasonlóan). Csizmár Etel nagybátyja mint görög katolikus lelkész több évtizedet szenvedett hite miatt (börtön, kényszermunka). Talán e tiltás és kényszer is közelebb vitte a két felekezet tagjait egymáshoz. Görög katolikusokként tartották számon a településen a Csizmár, az Üveges, a Homolya, az Ignác családot. Római katolikusok voltak a Fuksz, a Károly, a Ferkó családok.

A kaposkelecsényieknek egy évtizedébe került, míg felépíthették és használatba vehették (1968–1979) a kelecsényi templomot, amelyet mind a római, mind a görög katolikusok használnak. Az egyik hétvégén Weiszer Attila római katolikus plébános, a másikon Iván Barnabás görög katolikus lelkész szolgál. Az egyháztanácsot is közösen működtetik. A hívek között teljes az egyetértés, látogatják egymás szertartásait is. A vegyes házasságok ellen már évtizedek óta nincs semmi kifogásuk.

c) A település oktatási és kulturális intézményei¹³

A két háború között a református egyház Mocsárban működtetett egy iskolát, ahová mindhárom falu református gyerekei jártak.

Az első *református iskoláról* 1810-ből tesznek említést a források. Ez a templom mellett épült. A 19. században itt tanított Kun Dániel tanító úr. A faépület 1875-ben leégett. Az új iskola és tanítólakás 1910-ig szolgálta az oktatást: ekkor ismét tűz ütött ki és ehelyett is újat kellett építeni. A kommunista korszak beköszöntéig egyházi kezelésben állott.

A kelecsényi katolikusok kezdetben a nagykaposi iskolába jártak, mígnem 1911-ben megnyílt a *Magyarkelecsényi Községi Népiskola*. Egy tanító egy tanteremben tanította a nebulókat. Később, 1927-ben építettek egy kéttantermes, kéttanerős állami iskolát, amely elsősorban a katolikus gyerekek tanulását szolgálta. A 20. század negyvenes éveiben 80–85 gyerek járt ide. Az iskolát 1947-ben felújították, s 1958-ban is végeztek

¹³ Lásd: Krónika. A másik felhasznált forrás: A Kaposkelecsényi Nemzeti iskola...

kisebb javításokat az épületen. A felekezeti iskolák megszüntetésével ez utóbbi lett a kaposkelecsényi Nemzeti Iskola. A reformátusok épületéből kultúrházat csináltak. A két háború között magyarul folyt az oktatás. 1945–1950-ben szlovák volt az oktatás nyelve, majd ismét magyarul tanulhattak a diákok. Emellett a nemzeti nyelvet (szlovák) is tanították, 1954-től pedig az orosz is.

A tanulóifjúság száma folyamatosan változott. Az 1955/56-os tanévben 92 gyermek járt helyben 1–5. osztályba. Egy-két évvel később 95 fő, 1985/86-ban 73 volt a tanulók létszáma, közülük 35 cigány származású.

Később ugyan a gyermekek száma csökkent, de az alsó tagozatos iskolai oktatás és az óvoda az ezredfordulón is megmaradt. A kaposkelecsényi fiatalok középfokú oktatása a 21. század elején főleg Nagykaposon folyik.

A falu kulturális tevékenysége a kultúrházhoz, illetve az 1949-ben alakult Csemadokhoz kötődik. Az ott folyó munkát az igazgatók és a tanítók irányították. 1950-ben Demjén István kocsmáját alakítják át kultúrházzá. Ekkor már volt falusi könyvtár és mozi is, mely utóbbi 1950–1966 között működött.

A 20. században a településen orvos nem volt, jelenleg sincs. A faluhoz a legközelebbi orvos Nagykaposon, a legközelebbi kórház Ungváron volt (18 km), ám mivel a párizsi békeszerződés elszakította egymástól a két települést, mindenképp szükségessé vált az egészségügy fejlesztése. 1957-ben Nagykapos kapott kórházat (szülészeti, fogorvosi és gyermekosztályt is beleértve), 1958-ban Nagyszelmencen is nyitottak orvosi rendelőt. Később Királyhelmece vették a kaposkelecsényi nőket szülni. Vannak, akik a tóketerebesi vagy a kassai kórházat választják.

d) A településen működő civil szervezetek, pártok

A Csehszlovákiai Magyarok Kulturális Egyesülete (Csemadok) Kaposkelecsényben 1950-ben alakult meg.

A *Csehszlovák Kommunista Pártnak* is megalakult a helyi tagszervezete. 1958-ban négy tagja volt. A *Csehszlovák Ifjúsági Szövetség* (CSISZ) a fiatalokat tömörítette. Főleg az iskolában fejtette ki tevékenységét. 1958-ban közöttük szervezték meg a tűzvédelmi szolgálatot.

1967-ben Kaposkelecsényben is megalakult a *Csehszlovák Nőszövetség* helyi bizottsága. 1968–1973-ig naplót is vezettek.¹⁴ E nőszövetség a Vöröskereszthez tartozik, központjuk Terebesen van. Jelentős közösségi és karitatív tevékenységet folytat a faluban. A református egyház is működtet egy *Nőegyletet*. A lelkész felesége vezeti. Elsősorban Deregyőre, az oktatási központba látogatnak el.

2009-ben megalakult, 2010-ben hivatalosan is bejegyezték a *Kerecsen Polgári Társulást*. Az alapítók elsődleges feladatuknak a magyar kultúra és hagyomány ápolását, a helyiek nemzeti öntudatának erősítését tartják. Rendezvényeiket a magyar vállalkozók és a Magyarok Világszövetsége is támogatja.

¹⁴ A naplóba való betekintést Lékó Juditnak köszönhetem.

e) Gazdasági egységek

A mezőgazdaság átszervezése Csehszlovákiában is megtörtént a második világháború után. Kaposkelecsényben 1949-ben előkészítő bizottságot hoztak létre a szövetkezet megalakítására, ám a közös gazdálkodást sokan ellenezték (az asszonyok csalánnal kergették el azokat, akik a barázdákat be akarták szántani), így az első szövetkezet 1953-ban feloszlott. Néhány hónap után 14 családdal újraalakult, 1958-ban már 215 tagjuk volt. 1960-ban 225-en dolgoztak a szövetkezetben, köztük 80 nő. 1966-ban a szövetkezetnek 119 állandó dolgozója volt (a nők száma ekkor 39), 1967-ben 185 a tagság létszáma, amelyből 54 a nő. 1959-ben már különböző munkacsoportokban működtek (építkezés, zöldség-, illetve dohánytermesztés, traktoristák, gépjavítók). Az 1960-as években már 1333 hektáron gazdálkodtak, amelyből 1032 hektár volt a szántóterület. A tagság fél hektár háztáji földet kapott magángazdálkodásra. Jelentős volt a szövetkezet állatállománya is.

Az 1980-as években a kaposkelecsényiek is csatlakoztak Nagykaposhoz, így közös gazdaság működött nagykaposi irányítással. Magába foglalta Budaháza, Dobóruszka, Kaposkelecsény, Nagyszelmenc, és Szirénfalva mezőgazdasági dolgozóit is.

6. A kapcsolatháló működésének infrastrukturális alapjai

A családok önálló családi házakban laknak. A lakásállomány megújítása a hatvanas években kezdődött. 1960–1964 között 24 család épített új házat: családalapító ifjak, illetve a középgenerációhoz tartozó helybeliek. 1966-ban 13 család kapott kölcsönt lakásépítésre a szövetkezettől. A családi házakat elsősorban a Lékó János kőműves köré szerveződött brigád építette, a családok közreműködésével. A középületek javítását általában környékbeli munkacsoportok végezték. (A kirányhelmei Építkezési Vállalat 1967-ben nagykaposi, dobóruszkai, szirénfalvi, vetkői munkásokat küldött az iskola javítására. 1959-ben a nagykaposi Építészeti Vállalat végezte az óvoda átalakítását.)

A második világháború idején a cigány családokat a községtől távolabb eső telepre kényszerítették, később azonban visszatelepülhettek a községbe. 1967-ben 144-en élnek itt 15 viskóban (3 x 3 méter alapterületű, maguk készítette építményben). Az egy helyiségre jutó átlag 9,6 fő. Ez egyúttal jelzi a család- (háztartás-) nagyságokat is. Ez a telep is a község szélén fekszik (a mocsári temető mellett), de 1967-ben járdát építettek hozzá, a községbe, az iskolába való bejárást megkönnyítendő.

1956-ban építettek kövesutat Nagykapos és Kelecsény között. Ezzel megindulhatott az autóbusz-közlekedés Nagyszelmenc és Nagykapos között, amely átvezetett Kaposkelecsényen is. Először 1966-ban vásárolt személygépkocsit Lános György és Tóbiás Benjámin, a tömegközlekedés mellett tehát megindult a családi utazás is. A Latorca folyót 1959-ben szabályozták, a munka befejezését Izskében és Szirénfalván ünnepelték, s a kaposkelecsényiek is részt vettek rajta.

A település villamosítására 1957-től nyílt lehetőség. A villany bevezetésével elkezdődhetett a háztartási gépek vásárlása is (mosógép, villanyvasaló). Kiepült a telefonhálózat is: 1964-ben 20 állomás volt, 6 közösségi (HNB, Ref. Lelkészi Hivatal, iskola, óvoda, szövetkezet) és 14 családi háznál.

1962-ben indították be a hangszórós tájékoztatást, amelynek adóállomása a Helyi Nemzeti Bizottság épületében volt. Ma is ott működik. A fő cél a község lakosainak hivatalos tájékoztatása, de helyt adnak magánhirdetéseknak is (temetés, adásvétel stb.).

A kereskedelem is közösségi célokat szolgált. A falu mezőgazdasági termékekből önellátó volt, a működő két boltban pedig megvásárolhatták a háztartásban legszükségesebb élelmiszeripari cikkeket. 1986-ban a bevásárlóközpontban egy élelmiszerrészleg, egy tej- és kenyérbolt, egy húsbolt és egy vendéglátóhely működött, egy-egy eladóval. A régi üzletekben is volt árusítás. Az ötvenes-hatvanas években egy kocsmá működött, ahová elsősorban a férfiak tértek be. A kereskedők, vendéglátósok száma tehát 3–6 fő volt. A két háború között ezt a tevékenységet zsidók végezték, később a munka a törzsköcs helybeliek és a szomszéd településről átjárók kezébe került.

7. Új kapcsolatháló kiépülése

A 20. század utolsó negyedében településünk is új politikai, társadalmi, gazdasági körülmények közzé került. 1990-ben Szlovákia és Csehország különvált. Településünk Szlovákia területére esik Ukrajna szomszédságában és Magyarország közelében. 2004-ben az ország csatlakozott az Európai Unióhoz. A rendszerváltozás és az EU-csatlakozás egyaránt hatással van a kaposkelecsényi családok életére. A legnagyobb változást a JRDSz és így a közös tulajdon megszűnése, a magántulajdon kialakulása jelenti. A mezőgazdasági szövetkezet feloszlása miatt a tagság egy csapásra munkanélkülivé vált. A településen a társadalmi visszarendeződés lehetőségét a földmagántulajdon visszaszerzése biztosította. Ezzel éltek a lakosok, mára megközelítően minden család önfoglalkoztató, önfenntartó. A többség 1–4 hektáron gazdálkodik, egy-két családnak van 20–25 hektár földje. Mindenki az elődeitől örökölt földet kaphatta vissza. Az úrbéres föld községi tulajdonba ment át. A rétet és a legelőt a legelőközösség, a Latorca partján fekvő erdőt az erdőközösség működteti. Ez utóbbinak 60 tagja van. Mind a két közösség a régi szabályok szerint működik. Tagjai az egykori tulajdonosok leszármazottjai. Egyéb gazdasági szervezet nem működik a településen. A szövetkezet központja Nagykaposon, egységei Nagyszelmencen és Szirénfalván maradtak, Kelecsényben a magtár. A közös állattenyésztést teljesen felszámolták.

A munkaképes korosztály nagy része munkanélküli. Kétharmad részük nő. A munkanélküliség leginkább a cigány családokat sújtja. A fiatalabb korosztály Nyugat-Szlovákiába vagy külföldre (Csehország, Spanyolország, Anglia) megy munkát vállalni. Magyarország nem vonzza a település lakóit, hiszen itt is nagy a munkanélküliség, különösen a közeli Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Ukrajnával pedig nincs kapcsolatuk, mivel az nem tartozik az Európai Unióhoz.

A település ma is magyarnak számít. A lakosság 90%-a magyar nemzetiségű, az itteni cigányok is magyar anyanyelvűek. De a környező falvak (Szirénfalva, Nagyszelmenc, Dobóruszka, Budaháza) lakosai között is alig vannak szlovák ajkúak, illetve olyanok, akik szlováknak vallják magukat. Nagykapos kisvárosban – ahol közel 10 ezren élnek – már több a szlovák (35,9%). A magyar nyelvhatár Vaján, Abara, Mokcsakerézd, Mokcsamogyorós falvaknál ér véget. Teregyő, Sürnyeg már szlovák település.

A község még az 1980-as években kapcsolatot épített ki a magyarországi *Tiszakanyarral*. Az első közös futballmeccset 1979-ben játszották. A kétnapos program többnyire fürdőzés, találkozás a baráti családokkal, közös vacsora, szórakozás. Másnap

öregfiúk meccse és a két falu focicsapatának mérkőzése. A találkozóra általában júliusban kerül sor, esetenként a falunappal összekacsolva. A három évtizedes kapcsolat (kölsönös látogatás, kulturális és sportprogramok) mára már kölsönös gazdasági együttműködést is eredményezett. Közös pályázatokban gondolkodnak, amely a turizmust és a természetvédelmet erősítené. Leader közösség létrehozásáról tárgyaltak Túristvándiban, Szatmárcsekén, Fehérgyarmaton 2007-ben. Az együttgondolkodás, közös pályázás lehetőségeinek kihasználása a környező települések vezetőivel is megindult. 15–20 falu 2007-ben közös pályázatot tervezett a Szirénfalva–Nagykapos kerékpárút megépítésére.

A keleti kapcsolatépítés lassabban halad. Eredménynek tekinthető, hogy Nagyszelmencnél megnyílt egy határátkelő (gyalogos és kerékpáros forgalom részére). Korábban nagy kerülővel, Németinél lehetett átlépni a határt Kárpátaljára. Ezért aztán csupán szűk családi kapcsolattartásra volt lehetőség, jóllehet a második világháború előtt gazdasági és házassági kapcsolatok is irányultak Ungvárra, Kiszszelmencre és más, ma Ukrajnához tartozó falvakba. A schengeni határ még mindig nem ad elég lehetőséget Kaposkelecsénynek, hogy a természetes vonzáskörzettel – Kiszszelmenccel, Szürtével, Palád-komorócczal, Ungvárral stb. – visszaállítsa kapcsolatait. 2011-ben mintha nyitás jeleit tapasztalnánk. A március 15-i ünnepségre a kárpátaljai Credo együttest hívták meg vendégszereplésre. Ekkor avatták fel a Magyar Életfát is.¹⁵

A házassági kapcsolatokról a 21. század elején az a vélemény, hogy inkább a kaposkelecsényiek mennek el más településre családot alapítani, minthogy ide hoznának fiatal házaspárt.

Kaposkelecsény felekezeti hovatartozást illetően ma is főleg református közösségnek számít. Katolikusok – beleértve a római és a görög katolikusokat is – egyharmad arányban vannak a településen. A református templom mellett ma már van egy katolikus templom is – 1968–70-ben épült –, amelyet a két felekezet 1978 óta együtt használ. A reformátusok működtetnek egy református nőszövetséget is.

A községben ma is működik a Csemadok, a Nőszövetség, van Sportklub. Nincs azonban énekkar, színjátszó kör, nyugdíjas klub. A község évente megrendezi a nyugdíjas napot (összel), ahová kulturális programmal, vacsorával és némi ajándékkal (utalvány) várják a mintegy 160 nyugdíjast (akik között többségben vannak az özvegyasszonyok). A kulturális élet visszábbá szorult. Igaz, ma már az emberek, családok kulturális lehetőségeit kiszélesítette az általánossá vált rádió, televízió és legújabbban az internet. Kitérítette a lehetőségeket az autózás, legyen bár szórakozásról vagy gazdasági-kereskedelmi tevékenységről szó.

A Csemadok évente kétszer – ősszel és tavasszal – szervez Kétkelén egész napos programot (ősszel és tavasszal). A kaposkelecsényi és a környező falvak asszonyai főzőversenyen mérhetik össze tudásukat. Az eredményekről szóló oklevelek – mint a falu teljesítményének dokumentumai, illetve az összefogás bizonyítékai – a polgármester szobáját díszítik.

A futballisták ugyancsak a helybeli és a szomszédos települések sportpályáin mérkőznek meg rendszeresen. Kaposkelecsény a Szlovák Futballsövetség járási futballbajnokságán vesz részt. Jelenleg a második osztályban szerepel. Korábban a Töketerebes járás magyar falvainak futballcsapataival mérköztek, most a Nagymihályi járás csapataiban több a szlovák ellenfél. Időnként a falurészek – Kelecsény, Mocsár,

¹⁵ Az adatokat Molnár Károlynak és Varga Tibornak köszönöm.

Nyárád – között is tartanak labdarugó–mérkőzést. A jelenlegi és egykori lakosok alkotják a csapatokat. Az első helyezett vándorserleget kap, amelyet egy évig birtokolhat.

Villám tornát is rendeznek a négy környékbeli magyar falu fiatalságának.

A község évtizedek óta megrendezi a falunapot, októberben vagy novemberben.. Erre magyar művészeket is meghívnak, hogy szórakoztassák a lakosságot. A rendezést a községi önkormányzat és a Csemadok közösen vállalja.

Az összlakosságot tekintve a 21. század első évtizedében mintegy 840 a település lakóinak száma. Ennek 19,1%-a nyugdíjas, 23,8%-a fiatal, 5,9% az elemi iskolás és óvodás. Megmaradt ugyan a településen az 1–4. osztály, de sok gyereket szüleik különböző előítéletek miatt Nagyszelmencre, illetve Nagykaposra visznek alapiskolába.

8. A vérségi kapcsolatok alakulása

a) A rokonság számontartása

Nemzetség

„A nagyapám meghalt korán, de tán a második unokatestvére itt lakott. Ő mondta, hogy Veskócról származott. Onnét jött a Timkó nemzetség. A nemzetség az közösség. Nem egy család, hanem többen vagyunk. Nők, férfiak mindenki beletartoznak. A halottak emléke is benne van.” „Ez olyan gazdagabb nemzetség. Jó nemzetségből való a vőlegény vagy a menyasszony.”

Rokonság, família, atyafi

„A szülei az én apámmal unokatestvér volt. Azt még rokonnak tartjuk most is.” „Ritkán mondták, hogy olyan famíliából való.” A rokonság vagy família közeli vagy távoli lehet.” „Az atyafit ismerem, de nem használjuk.”

Ág

„A második és harmadik ág is rokon.” „Gazdag ágból való vagy szegény ágból való. Ki melyen ágba van.” „Hanyadik áig hívják a lakodalomba? A testvéreket, az unokatestvéreket meg azok gyermekeit.” „Az ág az unokatestvérség meg az unokatestvérjének a gyermekei. Elágazott – így mondják.”

Ősök, elődök, utódok

„Az őszám a dédszülőm vagy még azelőttiek.” „Az elődeinkről beszéltek. Az utódaink a gyermekeink, unokáink.”¹⁶

¹⁶ Az idézett szövegek a Szerző gyűjtéséből származnak: kaposkelecsényi lakosokkal készített interjúk, 2006–2008.

A rokonság számontartásáról megállapíthatjuk, hogy viszonylag kevés az összefoglaló megnevezés. A nemzetség, a rokonság, az ág a legismertebb. Az összefoglaló megnevezésben egységesülési folyamat zajlik le. Több terminust szinonimaként használnak. A magyar rokonságrendszer hagyományos elve még működik. Minden férfi rokont bátyya, minden női rokont nényje megnevezéssel illetnek, bármelyik generációba tartozik is. A házastársi rokonok közül az ányó, ánya, ányós elnevezést, újabban a sógort használják. Az ipam, napam, kisebbik uram, öregbik uram terminusok teljesen hiányoznak. Mindebből arra következtethetünk, hogy a hagyományos rokonságrendszer (nemzetség, nagycsalád) túl korán felbomlott. Ebben szerepe lehetett a viszonylagos határ korlátozott eltartó képességének, a korai amerikai kivándorlásnak és a nagyfokú exogámiának. A lányok vidékre való férjhez adása együtt járt a fiúk földöröklési szokásával (a lányok kifizetése az ingatlanból). A menynek (menyecskének) új családjában igen korlátozott jogai voltak. A gyermekszülés (az utód biztosítása) mellett gyakorlatilag munkaerőként szerepelt a férj családjában. A gazdaságot a férj szülei irányították (az anyós főzött, vigyázott az unokákra). A fiatalasszony együtt dolgozott a mezőn a család férfitagjaival (kapált, markot vert, szénát gyűjtött stb.). A menyecske nem rendelkezett pénzzel, igaz, a házasságba tehenet vitt. Az állatvagyon (főleg a szarvasmarha, esetleg a sertés) egyébként is a tőkét jelentette az ungi családokban. A leggazdagabb családokban ragaszkodtak leginkább az endogámiához, ezen belül a relatív endogámiához (rokonházasság). Elsősorban a földosztódásától védekeztek ilyen módon. Ez azonban az általunk vizsgált településen nem volt gyakori. Gyakrabban emlegetik a vőség intézményét, aminek ugyancsak gazdasági oka volt. Az olyan családokban, ahol csak lányok voltak, valamelyik fiatalhoz „bévül jött” a vő. Ez jelenthette azt is, hogy a településen belül olyan családból, ahol több házasulandó fiú volt, valamelyik elment egy földes gazda családjába. Kellott a munkaerő. A helyzetét az is mutatja, hogy az ilyen férfira gyakran rámondták: „menyecskének ment”. Más faluból is került vőnek való, főleg a gazdagabb családokba (exogám házasság).

A két- és háromgenerációs család együttélése – bár nem egyenlő arányban – bevett gyakorlat volt. A szülők tehát minden esetben választottak maguknak egy gyermeket, aki később a gondviselőjük is lett. A többi házas gyermek önálló családi életet élt. Különösen megkönnyítette ezt a lehetőséget az amerikai munkavállalás, mivel a pénzzel visszatérő legények pénzzel – a család összefogásával – önálló házat építhettek. Ezért szaporodott meg a 20. század elején a lakóházak száma. A világháborúk és katonáskodás miatti késleltetett házasságkötés és egyéb születésszabályozási módszerek pedig ugyancsak csökkentették a családok számának növekedését, és így fékeztek az elszegényedést.

*15. Rokonsági terminológiák Kaposkelecsény a 21. század elején
Terminology of kinship in Kaposkelecsény at the beginning of the 21st century*

Generáció	Megszólító	Példa	Hivatkozó	Példa
<i>Közsangviniikus (vér szerinti) rokonság (egyeses ág)</i>				
3. generáció (előd)	dédapam		dédnagyapam/ dédnagyanyám	„Timko dédnagyapám meghalt a járványban az 1800-as években.” „Dédnagyanyámnak a neve ott van a temetőben.” „Az udvaron csináltak bált az én szüleim, nagyapám, öregszülőim.”
2. generáció (előd)	mama/nagyanyám nagyapám	„Mama ez legyen az enyém.”	településnév+nagy- anyám	„Kisszelencei nagyanyám” „A másik gyerek a kaposi nagyanyjánál van.” „Az anyuka oldaláról való szülők.”
1. generáció (előd)	édesapám/apukám/apu édesanyám/idesanyám anyukám		édesapám, apám édesanyám/ anyám szüleim	„Az én szüleim mentek megkérni a lányt.” „Ami anyámnak volt, szétraktuk a testvéremmel.” „A nővérem szedte a markot.” „Van egy lánytestvérem. A húgom.” „Az asszonytestvérenek van egy gyereke. A másik nényjének 2.”
0. Generáció	keresztneven		testvérem nővérem/húgom asszonytestvére/ nényje/bátyya	
1. generáció (utód)	keresztneven kislányom/kisfiam	„János, Hajnalka...”	gyerek/gyermek, fű/ jánya/ kölyök/kislány unoka, onokám	„Náluk 15 gyerek lett.” „Az elmaradottak mondták: kölyök.” „A lányom a nagyanyjától kikövetelte.” „Az unokák is tegeznek.” „Van már dédunokám is.”
2. generáció (utód)	keresztneven		dédunokám	
3. generáció (utód)	keresztneven			
<i>Közsangviniikus (vérségi) rokonság (oldalág)</i>				
1. generáció (előd)	bátyya/ nényje/ knév+bátyya Lajos bátyám	„A szülők testvérét szólítottam így.” „Péter bátyya.”	bátyya	„A bátyjának a lánya keresztlánya is.” „A bátya véréből, a keresztapja lehet akárki.”
0. generáció			bátyám/nagybátyám onokatestvéni/ onokatestvére	„Édesapám járt az öccsinél, a bátyámmal.” „A nagybátyám pap volt.” „A szomszédba az onokatestvéreimél is járt.”

Generáció	Megszólító	Példa	Hivatkozó	Példa
<i>Affinális rokonság</i>				
1. generáció (előd)	ángyom, ángyó	„A nagybátyám feleségit ángyomnak hívtam.” „A közelebbit ángyónak hívtuk.” „A bátya feleségét mondtunk nem nényét.” „Ancika nényjének is mondtam, mert urak voltak.”	ángyósom	„Az apám onokatestvéreinek a feleségit (idősebbet) ángyósomnak hívtam.” A menyecskét, az ángyót táncoltattam.”
0. generáció	ángyika nényje		sógor	„Én megnősültem és annak a fűtéstvérei a sógor.”
<i>Házastársi rokonság</i>				
1. generáció (előd)	apa, mama, édesmama		após./ a feleségem édesanyja	„A feleségemnek az édesanyja meghalt. Csak após volt.”
0. generáció	keresztneven		párom férjem feleségem, asszonyom	„A házasságom addig húzódot, míg meg nem találtam a páromat.” „Akkor már a férjemmel voltunk.” „Azt ettem, mikor mit készített a feleségem.”
	jányom	„Az apósom jányomnak, az anyósom a nevenről szólított.”	meny, menyecske vő/menyecske (férfi) lányom, vőm	„Anyám eljött menyecskének” „Ha már van menyé, nem menyecske.” „A testvérem vőnek ment Hegybe.” „Ő itt menyecske volt.” „A lányom, vőm, unokám itt van egy koszon.” „A feleségem szüleit násznak meg nászasszonyoknak hívtuk.” „Én megnősültem és annak a fűtéstvérei a sógor.”
	sógorom		sógor	

Mindehhez hozzájárult a 20. század közepén lezajlott gazdasági rendszerváltás. A családi gazdaságok megszűntek, a magántulajdonból közös tulajdon lett, amelyben az emberre mint egyedi munkaerőre számítottak. Ez ugyancsak a kiscsalád intézményének kedvezett. A mezőgazdaság átmenetileg felszippantotta ugyan a település férfi és női munkaerőjét, de egyre inkább keresni kellett a városok, ipari telepek kínálta munkalehetőségeket is, ami ingázással, majd egyre nagyobb migrációval (elköltözés) járt együtt. Ez a fajta életmód új lehetőségeket, de új szemléletmódot is hozott a faluba.

A migrációban már nem a házasság lett az első számú tényező, hanem az iskola és a munkavállalás. A városi élet (főleg Nagykapos) vonzása elszippantotta a fiatalokat Kaposkelecsényből. A csehszlovák éra alatt az országban egy kelet–nyugati migráció figyelhető meg. Az értelmiség, a közigazgatás hivatalnoki rétege érkezett nyugatról keletre (Prága, cseh területek). Helyi értelmiség alig nevelődött ki (példának emeljük ki Csizmár Etelka tanítónőt, akinek az apja törvénybíró volt). A 20–21. század fordulóján a fiatalok ugyancsak nyugati irányba keresték a megélhetési lehetőséget. A középiskolát végzettek azonban megszorodtak, bár munkahely és kereslet híján csak kevesen fogtak vállalkozásba (mezőgazdász, 1 napraforgóolaj-ütő, 2 élelmiszerkereskedő, 1 kocsmáros, 1 építési anyagokkal foglalkozó, 2 fodrász, 1 virágkötő-koszorúgyártó, sírkőkészítő). A falu tulajdonában is van egy kisüzem.

9. Összegzés

Kaposkelecsény három kis Ung-vidéki magyar falu egységesülési folyamatának eredményeként alakult ki a 20. század közepén. Az intézményi keretek – részben állami segítséggel – ugyancsak összeolvadtak (iskola, faluvezetőség), más részük azonban megmaradt önállóan (egyházak). Civil szervezetei közül a 20. század második felében a nemzetiségi kultúrát ápoló Csemadok bírt a legnagyobb erővel. A belső kapcsolatrendszert az utóbbi időkben a politikai és a gazdasági erők szabdalták. A településhez közel eső Nagykapos vonzása is egyre erősebb. A gazdasági nehézségek leküzdésére a 20. század elején az Amerikai Egyesült Államok, most, egy évszázad múltán az Európai Unió csillantotta meg a reményt. A helyben maradtak azt is felismerték, hogy a természetes szövetségeseik a szomszédos Ung-vidéki magyar falvak, amelyekkel jó kapcsolatokat ápolnak. A nemzeti tudat ápolásában jó partnerek az egyházak is. Az új generáció színre lépése reményt kelthet a falu magyarságának megőrzésében.

IRODALOM

- Bagdi Róbert (2008): Bereg és Ung vármegye migrációtörténeti összehasonlítása az 1899–1913 közötti évek alapján. In *Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve XVII.* Szolnok, 297–314.
- Balassa Iván (1989): *A határainkon túli magyarok néprajza.* Gondolat, Budapest.
- Bartha Elek (1984): Etnikai különbségek és a vallások integráló ereje. In *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi kiadványai XV.* Miskolc, 97–101.
- Bogoly János (1994): „Betűkbe szedett régmúlt”. *Bodrogköz és Ung-vidék községeinek történelme 1900-ig az írott források tükrében.* Mécs Népfőiskola, Királyhelmec.

- Csíkvari Antal (szerk.) (1940): *Ungvár és Ung vármegye. Vármegyei Szociográfiák IX–X. kötet.* Vármegyei Szociográfiák Kiadóhivatala, Budapest.
- Fényes Elek [1851] (1984): *Magyarország geographiai szótára. I–II. kötet.* Pest, 1851. (Reprint.)
- Géczi Lajos (2006): *Nagykapos a 2. évezred alkonyán.* Pozsony.
- Liszka József (2002): *A szlovákiai magyarok néprajza.* Budapest – Dunaszerdahely.
- Helységnévtár (1877): *A Magyar Korona országainak helységnévtára.* Budapest.
- Helységnévtár (1895): *Magyarország helységnévtára különös tekintettel az állami anyakönyvi kerületek beosztására.* Budapest.
- Nyomorkai Sándor (1931): *Az Ungi Egyházmegye története.* Nagykapos.
- Örsi Julianna (1985): Exogám házasságok mint az asszimilálódás mutatói. In *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon.* Kiegészítő kötet. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi kiadványai. XVI. kötet. Miskolc, 77–84.
- Örsi Julianna (2006): Adatok Nagytárkány társadalomnéprajzához. In Viga Gyula (szerk.): *Nagytárkány I. Tanulmányok a község településtörténetéhez és néprajzához.* Lokális és regionális monográfiák 5., Somorja – Komárom, 477–503.
- Tamás Edit (1996): A szlovák–magyar–ruszin nyelvhatár a történelmi Zemplén és Ung megyében. In *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei.* Miskolc, 267–284.
- Ugrai János (2007): *A Tiszáninnyi Református Egyházkerület lelkészei. A kezdetektől a Millenniumig. Adattár.* Sárospatak – Tiszaújváros.
- D. Varga László (2003): *Földem és népem. Az Ung vidéke a hely- és földrajzi nevek tükrében.* Pozsony.
- D. Varga László (szerk.) (2000): *Elődeink élete. Csicsér és Szirénfalva néprajza.* Csicsér–Szirénfalva.
- Viga Gyula (2008): *A bodrogközi kultúra és társadalom változása a 19–20. században.* L'Harmattan, Budapest.
- Viga Gyula (szerk.) (2006): *Nagytárkány I. Tanulmányok a község településtörténetéhez és néprajzához.* Lokális és regionális monográfiák 5., Somorja – Komárom.
<http://kelecseny.Mindenkilapja.hu>

EGYÉB ÍROTT FORRÁSOK

- A Dobóruszkai Római katolikus egyház keresztelési anyakönyve 1912-től napjainkig.
- A Dobóruszkai Római katolikus egyház házasságkötési anyakönyve 1912-től napjainkig.
- A Kaposkelecsényi (nyárádi) Református egyházközség keresztelési anyakönyve 1909-től napjainkig.
- A Kaposkelecsényi (nyárádi) Református egyházközség házasságkötési anyakönyve 1909-től napjainkig.
- Kronika abce Kapusianske Klacany – Kaposkelecsény Krónikája. Vezette: Vaszily László. 1957–1986. Kaposkelecsény, Községháza. Kézírt krónika. Lemásolta: Örsi Julianna, 2007.
- A Kaposkelecsényi Nemzeti iskola krónikája. Kézírt írt, sok fotóval illusztrált album. Lemásolta: Örsi Julianna, 2007.

A Csehszlovákiai Nőszövetség Kaposkelecsényi Tagozata krónikája. Timkó család dokumentumgyűjteménye

Tárgyszavak:

Társadalmi kapcsolatrendszer
Házasságkötés
Endogámia
Exogámia

THE EXTERNAL AND INTERNAL SOCIAL NETWORKS OF A HUNGARIAN VILLAGE (KAPOSKELECSÉNY) IN THE UNG REGION

Abstract

Kaposkelecsény was born as a result of the unification of three small Hungarian villages in the Ung region (in present-day Slovakia) in the middle of the 20th century. One part of the institutions were also united (e.g. schools and administration), other parts remained independent (parishes). Of the village's civil organizations Csemadok supporting the cultural life of the local ethnic minorities was the strongest. The internal social networks of the village have been recently cut up by political and economic forces. The pull factor of the closest bigger settlement, Nagykapos has also become stronger and stronger. In order to manage the economic difficulties, many local people emigrated to the USA at the beginning of the 20th century. The cause of emigration is the same at the beginning of the 21st century, but the place of destination has changed: the EU members have taken over the role of the USA. Resident Hungarian population maintains good relationship with the neighbouring Hungarian villages of the Ung region. Another means of maintaining ethnic identity are the local churches. Supported by these networks and institutions the maintaining of ethnic identity in the next generations appears to be probable in the examined village.